

Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Devrinde (1284–1396) Stratejik Bir Unsur Olarak Türk Okçuluğu

Turkish Archery as a Strategic Element in the Foundation Period of the Ottoman Empire (1284–1396)

Galip ÇAĞ^{ID}

Bolu Abant İzzet Baysal
Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü, Bolu, Türkiye

Geliş Tarihi/Received: 14.04.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 29.09.2021

Yayın Tarihi/Publication Date: 30.12.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Galip ÇAĞ
E-mail: galipcag@gmail.com

Atıf: Çağ, G. (2022). Osmanlı Devleti'nin
Kuruluş Devrinde (1284–1396) Stratejik
Bir Unsur Olarak Türk Okçuluğu.
Journal of Literature and Humanities,
69, 53-59.

Cite this article as: Çağ, G. (2022).
Turkish Archery as a Strategic Element
in the Foundation Period of the
Ottoman Empire (1284–1396).
Journal of Literature and Humanities,
69, 53-59.

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International License.

ÖZET

Türkiye'de yakın zamanlarda geleneksel Türk okçuluğuna artan ilgi alana dair araştırmaları beslemiş, buna bağlı olarak geçmişte yapılan genel çalışmalar da ayrıntılanmaya başlamıştır. Hem birinci el kaynakların günümüz Türkçesine aktarılması, hem de okçuluğa farklı disiplinler bağlamında yaklaşılması ile bugün elimizde azımsanmayacak bir yekûne de ulaşılmıştır. Ancak özellikle askeri tarih açısından, Türk okçuluğunun geçirdiği süreçler kaynak sıkıntılarında da bağlı olarak net olarak aydınlatılamamıştır. Hal böyle olunca da daha pratik meseleler Türk okçuluğu araştırmalarının merkezine oturmuştur. Osmanlı Devleti'nin kuruluş devri bugün artık birçok açıdan değerlendirilmektedir. Aydınlatılmalı konular olmakla birlikte, halen karanlıkta kalan mevzuların da olduğu aşikârdır. Ki daha yakın zamanda Prof. Dr. İnalıcık'ın kuruluşla alakalı ortaya attığı 1302 tarihini tartışmaları bile henüz bir neticeye erememiştir. Anlaşılan odur ki yeni kaynaklar ve bakış açıları ile konu tartışılmaya da devam edecektir. Bu çalışma Osmanlı'nın kuruluşu meselesine Türk okçuluğu açısından bakmaktadır. Buna göre Türk okçuluğunun sağladığı stratejik avantajlar vurgulanarak kuruluşun bir yönü izah edilmeye çalışılmıştır. Daha evvel kuruluşla ilgili yapılan araştırmaların gözden kaçan noktaları ve dönem kaynakları da bu teze destek olarak kullanılmıştır. Bu manada, çalışmanın, hem kuruluş devri hem de geleneksel Türk okçuluğu açısından yeni bir bakış sunması umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kuruluş Devri, Osmanlı, Strateji, Türk Okçuluğu, Savaş

ABSTRACT

Recently, growing interest in Turkish traditional archery in Turkey has supported research in the field. Accordingly, the general studies carried out in the past have begun to be detailed. Today, we have reached a substantial amount, both by transferring primary sources to today's Turkish and by approaching archery in the context of different disciplines. Despite this, especially in terms of military history, the processes of Turkish archery could not be clarified clearly due to probability and resource constraints. As such, more practical issues came to the center of Turkish archery research. The era of the foundation of the Ottoman Empire has now been evaluated from many angles. Although there are issues that have been revealed, it is obvious that there are still issues that remain in the dark. More recently, Prof. Dr. Even the discussions about the history of 1302, which İnalıcık put forward about the establishment, did not come to an end. It seems that new sources and perspectives will continue to be discussed. This study looked at the issue of the foundation of the Ottoman Empire in terms of Turkish archery. Accordingly, one aspect of the establishment was tried to be explained by emphasizing the strategic advantages provided by Turkish archery. The overlooked points of previous research on the establishment and period sources were also used to support this thesis. In this sense, it is hoped that the study will offer a new perspective both in terms of the founding era and traditional Turkish archery.

Keywords: Foundation Period, Ottoman, Strategy, Turkish Archery, War

Giriş

Osmanlı kuruluşu, bilhassa döneme ait kaynak sıkıntıları sebebi ile oldukça müphem konularla bezelidir. Hal böyle olunca kuruluş meselesi yüzyılın başından beri türlü teorilerle izaha çalışılmaktadır. Ancak bu

teorilerle alakalı birçok yayın ve bu yayınlara dair eleştiriler artık ciddi bir yekûna ulaştığından, çalışmanın çerçevesine zarar vermemek adına konu, başlıkta da ifade edilen okçuluk mevzuu ile sınırlı tutulacaktır.

Kuruluş teorileri olarak bilinen, yukarıda kısmen bahsedilen yaklaşımların, devlet olma, stratejik unsurlar, kuruluşu tamamlayan askeri başarılarında etkin alet ve edevat gibi tafsilat yerine, süreci bir başlangıç noktasına tercih eden bakış halinde gelişmesi, devrin daha ayrıntılı noktalarından da aydınlatılma gereğini kaçınılmaz kılar. O vakit Osmanlı kuruluşuna dair sorunun; '*Osmanlı Devleti ne vakit kuruldu?*' şeklinde olmasına, '*Kuruluşu sağlayan amiller nelerdir?*' ya da '*Kuruluş süreci ne zaman tamamlandı?*' sorularının da eklenmesi ve birlikte bir izah çabası, bahse konu problematiğe dair yeni bakışlar sağlayabilecektir. Buna bağlı olarak yukarıda kısaca ifade edildiği üzere, Osmanlı kuruluşunda mühim tesirleri olan askeri başarılarında, Türk okçuluğunun stratejik bir üstünlük olup olmadığına ya da daha başka bir ifade ile Türk okçuluğunun kuruluşu etki eden yönlerinin ne olduğuna odaklanılacaktır.

Yakın zamanlarda geleneksel Türk okçuluğuna dair araştırmaların, artan ilgiye bağlı olarak çeşitlendiği herkesçe malumdur. Genel Türk tarihi bağlamında gelişen çalışmalar yanında Osmanlı devrine odaklananların da dikkat çektiği noktada, spor tarihi ile bağdaştırılan akademik çabaların olduğu vakidir. Bunlara, görece daha popüler bir bakışla yaklaşan çalışmalar da eklendiğinde bugün elimizde geleneksel Türk okçuluğunun tarihini ortaya koyan belirli bir çalışma bütünlüğünün olduğunu söylemek mümkündür. Elbette konuya dair yazma eserlerin de yavaş yavaş günümüz Türkçesi'ne aktarıldığı düşünülürken konu çok daha ciddi bir paradigmaya sahip olabilecektir.

Bir kez daha ifade etmek gerekir ki; çalışma Osmanlı kuruluşunda Türk okçuluğunun/okçularının tesirleri üzerinde duracaktır. Dolayısı ile spesifik bir alanı ilgilendirmektedir. Hal böyle olunca konuya dair daha evvel yapılan çalışmalar ile farkını anlamak ve alana katkısını doğru tespit edebilmek adına kısa bir kaynak analizi faydalı olacaktır.

Bugüne dek geleneksel Türk okçuluğuna dair çalışmaların 3 temel alanda yoğunlaştığı bilinmektedir. Bunlar; yazmaların transkripsiyonu, okçuluğun pratik uygulamalarına dair teknik çalışmalar ve tarih/kültür çalışmalarıdır. Bunlar da çoğunlukla tarih, edebiyat ve spor bilimi/ tarihi bağlamında ele alınır ki bir noktadan sonra mükerrerlik de kaçınılmaz olur. Alan uzman ve ilgililerinin en büyük sıkıntılarından biri de budur. Konuya dair çalışmaların daha dar bir alanda, mümkünse yeni kaynak/yazmalar çerçevesinde gelişmesi de temennilerin başında gelir.

Bugüne dek akademik manada (yüksek lisans ve doktora düzeyinde) gerçekleşen Türk okçuluğuna dair tezler büyük oranda Osmanlı dönemine odaklansa da içeriksel hal Türk kültür tarihi ile irtibatlı olmaktan ayrılamamıştır. Bahse konu çalışmaların en eskilerinden biri olan Mehmet İnan'ın, Marmara Üniversitesi, Spor Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda *Osmanlı İmparatorluğu'nda Okçuluk Spor ve Temel Teknikleri* başlığı ile gerçekleştirdiği Yüksek Lisans tezi (1992) oldukça genel bir çalışma olup, sonradan ayrı ayrı ele alınacak birçok okçuluk meselesine değinmiştir. Bu manada çalışmanın daha çok bir spor olarak okçuluğa odaklandığını ve bu çalışmaya konu olan askeri stratejik boyut ve kullanımına değinmediğini de belirtmekte fayda vardır.

Ali Tunç'un, 2000 yılında, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda hazırladığı *Osmanlı Devletinde Spor (Okçuluk)* başlıklı yüksek lisans tezi de İnan'ın çalışmasına benzer bir bakışla, okçuluğun tarihinden çok, pratik unsurlarına odaklanmış ve tarihi sürecine nerede ise hiç değinmemiştir.

Abdullah Doğan'ın Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı'nda kaleme aldığı doktora tezi, *Osmanlıda Kemankeşlik (Okçuluk) Ve Ahilik Ritüelleri* (2017) yukarıda bahsedilen iki çalışmaya benzer bağlamda ancak uygulamaya yönelik bir çalışma olarak dikkat çekicidir. Dolayısı ile bu çalışmada da Osmanlı tarihinde, bilhassa da kuruluş devrinde okçuluğun stratejik boyutuna da hiç değinilmediği görülmektedir.

Ünsal Yücel'in 1971'de İstanbul Üniversitesi'nde bir sanat tarihi tezi olarak kaleme aldığı *Kültür Tarihimizde Okçuluk Sanatı ve Müesseseleri* başlıklı doktora tezi de alana dair önemli bir başlangıç eserdir. Ki bu tez ve Yücel'in daha sonraki çalışmaları birleştirilerek *Türk Okçuluğu* adı ile 1999 yılında Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı yayınlarından çıkar. Bundan evvel de teze dair bir özet değerlendirme, Yücel tarafından 1971 yılı İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Enstitüsü yayınlarından çıkan yıllığın dördüncü cildinde *Tez Özetleri* kısmında yapılır. Buna göre Osmanlı'ya dair kısım (3. bölüm) yeniçağa dair bir değerlendirme olup daha çok yükselme devrine odaklanır.

Nihat Özen'in Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı'nda kaleme aldığı *Türk Kültür Tarihinde Spor Ve Türklerin Spora Katkıları* başlıklı yüksek lisans tezinin (2012) zaten oldukça cılız kalan muhtevasında, Osmanlı dönemi okçuluğuna genel manada ayırdığı kısım, bu çalışmaya konu olan döneme değinmemiştir.

Buradan da anlaşılacağı üzere ismi doğrudan Osmanlı okçuluğu olarak tanımlanan bu akademik çalışmalarda okçuluk büyük oranda genel bir spor alanı olarak değerlendirilerek bütüncül bir tarihî anlatı ortaya konmamıştır. Bunlar dışında okçuluğa dair bilgiler veren yazma ve dönem eserlerine dair çalışmalarda da durumu analiz etmek faydalı olabilecektir.

Necip Fazıl Şenarslan'ın 2012 yılında Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tamamladığı *Risâle-î Kavsiyye Der Beyân-ı Zümre-i Tir-Endâzân İnceleme-Metin-Dizin* başlıklı yüksek lisans tezi Osmanlı Devleti'nin Fatih sonrası için mühim bir okçuluk kaynağı olarak dikkat çeker. 1727 yılında yazıldığı tahmin edilen eserde II. Mehmet sonrasındaki 145 yıllık dönemde yaşamış ünlü okçu ve şeyhler hakkında bilgiler verilir. Çalışmanın önemli bir kısmı da ana bilim dalına bağlı olarak eserin dil özelliklerine ayrılmıştır.

Seda Yılmaz'ın Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Ve Edebiyatı programında tamamladığı *Osmanlı Türkçesiyle Yazılmış Okçuluk ve Atçılık Mecmuası (Hüsrev Paşa 816) Metin ve Gramer İncelemesi*

başlıklı yüksek lisans tezi (2020) başlıkta ismi geçen mecmua üzerinden bir inceleme yaparken ait olduğu programa bağlı olarak Osmanlı dönemine nerede ise hiç değinmemiştir.

Şükrü Seçkin Anık, 2018 yılında, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Bilim Dalı'nda hazırladığı yüksek lisans tezinde, XVII. yüzyıl İstanbul Okmeydanı Tekkesi Şeyhliği görevini üstlenmiş olan Kâtip Abdullah Efendi tarafından kaleme alınan *Tezkîre-i Rumât* isimli eseri transkripte etmiş ve incelemiştir. Çalışmanın bahse konu yazmanın muhtevası ile sınırlı olması yine Osmanlı kuruluş devrine dair bilgileri içermesine mani olmuştur.

Yukarıda belirtilen çalışmalar haricinde de bazı yazma eser çalışmaları yapılmış ancak bunlar da çoğunlukla yükselme devrine, hatta çok daha geç dönemlere dair eserlere odaklanmıştır. Buna göre İbn Ruşen'in *Feza'il-i Remy'si* (Türkiye Yazma Eserler Kurumu, Haz. Recep Selman Doğru, İstanbul, 2020) 17. yüzyıla, İmam Beyhaki'nin *Cami'ül Hidayet fi İlmil Rimayet'i* 16. yüzyıl Safevi devrine, Mustafa Kani Bey'in *Okçuluk Kitabı* (İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 2010) II. Mahmut Devrine, İ. Aydın Yüksel'in hazırladığı *Okçuluk Sicil Defteri* (İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 2016) yine 17. yüzyıla dair bilgiler sunmaktadır. Ek olarak aşağıda geleneksel Türk okçuluğuna dair verilen seçme kaynakça da genel manada bu çalışmanın odaklandığı kuruluş devri gelişmelerine değinmemiştir.

- Aras, K. (Bahar 2015). "Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşunda Tekkelerin Güreş Sporuna Katkıları". *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 203–209.
- Arbak, P. (1965). "Ok ve Okçuluk Hakkında Bibliyografya". *Türk Kültürü*, 22, 134–136.
- Atabeyoğlu, C. (1988). *Okçuluk Tarihi*, Türk Spor Vakfı.
- Atalay, Ö, Akbulut, Y. (2013). "Türk Spor Kültürünün Eşsiz Örneği: Okçular Tekkesi". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1 (18), 144–154.
- Ateş, Z. Metin. (2017). "Osmanlılar Döneminde Sportif Bir Aktivite Olarak Menzil Yarışmaları ve Menzil Taşları" [Bildiri]. Haluk Selvi (Ed.). *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-III Bildiri Kitabı*, (ss. 2523–2539). Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı.
- Ayanoğlu, İ. F., (1974). *Okmeydanı ve Okçuluk Tarihi*, Vakıflar Genel Müdürlüğü.
- Bir, A. Kaçar, M. Acar, Ş. (2006). "Türk Menzil Okçuluğu, Yay Ve Okları". *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, VIII/1, 39–55.
- Bozkurt, N. (2007). "Ok". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (XXXIII, 333–335). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Çetin, A. (2011). "Memlük Devletinde Okçuluk". *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1 | 9, 67–86.
- Göksu, E. (2013). *Okla Yükselen Millet Türklerde Ok ve Okçuluk*, Kömen Yayınları.
- Gözaydın, N. (1976). "Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Ok Çeşitleri ve Özellikleri" [Bildiri]. *Geleneksel Türk Sporları Seminer Bildirileri*, (ss. 1–89) Ankara.
- Güven, Ö. (Şubat 1995). "Türk Kültüründe Kaybolan Miraslarımızdan: İstanbul Okmeydanı Spor Alanı", *Toplumsal Tarih*, III/14, 14–19.
- Hatipoğlu, M. B. (2020). *Geleneksel Türk Okçuluğu*.
- Işın, P. M. (Ocak 2009). "Türk Okçuluk Araştırmaları ve Paul E. Klopsteg (1889–1991)", *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik, Türkoloji Dergisi*, 1 (1), 233–241.
- İrtem, S. (1936). *Türk Kemankeşleri*, Ülkü Basımevi.
- Kahraman, A. (1995). *Osmanlı Devletinde Spor*, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Köseoğlu, N. (1953). *Fatih Sultan Mehmet ve Okmeydanı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ölmez, F. N. Özdamar, H. (2017). "Bir Yüzüğün Öyküsü: Zihgir", *İdil*, 6 (33), 1554–1579.
- Özden, H. Öz, S. (2015). *Türk Okçuluk Tarihi*, UKİD.
- Yavaş, A. (2020). "Ortaçağ Temrenleri", *Anadolu Ortaçağı'nın 9–13.Yüzyıl Temren Teknolojisi Üzerine Kronolojik, Morfolojik, Terminolojik, Tipolojik ve Metalürjik Bir Değerlendirme*, TÜBA.
- Yıldırım, İ. (Mayıs 2012) "Osmanlılarda Atlı Hedef Okçuluğu". *Anadolu Uygarlıklarında Spor*, 158–168.
- Yönel, G. Türkmen, M. (Ekim 2017). "Türk Kültürü Yaşamında Okçuluk". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (55), 523–533.
- İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Enstitüsü, *Sanat Tarihi Araştırmaları IV, Sanat Tarihi Tezleri*, İstanbul, 1971.
- Yücel, Ü. (1999) *Türk Okçuluğu*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Tüm bu izahat sonunda belirtilmelidir ki; aşağıda verilecek olan bilgiler bağlamında bu çalışma, konuya dair yeni bir bakış ortaya koymaya çalışacaktır.

Sura Karşı Ok Atmak ya da Kuruluşu Ok ile Başlatmak

Osmanlı kuruluş devrinin yukarıda da ifade edilen muğlak birçok konusunun yanında kat'î olan verileri de vardır. Ki bunlardan biri de Osmanlı Türklerinin Anadolu'nun kuzey batı bölgesinin Bizans'ın uc kısmında kurulduğudur. Ki bu bölgenin teşkil ettiği sınır olgusuna bağlı olarak Bizans'ın özellikle başkent çevresini korumak adına Bitinya ve civarı boyunca inşa ettiği tekfur hisarları kuruluş tarihinin de özellikle üzerinde durulması gereken unsurlarını teşkil eder. Çünkü ilk dönem fetih ve mücadelelerin, bu yapılar ve oluşturdukları düzene bağlı geliştiği kaynaklarca sabittir. Jacques Lefort'un araştırmasına göre, bu dönemde, bölgede isimleri tespit edilebilen yirmiden fazla hisar bulunmaktadır (Lefort, 2000, ss. 122–126).

1147'de İznik'in yeniden Bizans eline geçişi ve Türkmenlerin Eskişehir ovasına geriletilmesi ile oluşan sınırdaki konargöçerlerin en büyük ihtiyacı iyi yaylalar olacaktır. Bu durumda da sıklıkla Bizans topraklarına girmeleri bir tedbir alınmasını kaçınılmaz kılar. Manuel Komnenos zamanında başlayan hisar inşaatları bu tedbir sürecinin sonuçlarındandır. İnalçık'ın da belirttiği üzere Miryokefalon sonrasında Türk Sultanının ilk barış koşulu da bu kalelerin yıkılması olacaktır (İnalçık, 2000, s. 302). Ki bu düzen İstanbul'un fethine dek sürecektir. Hadise, Konstantin Mihayloviç'in hatıralarında şu şekilde takip edebilir:

"...ordunun her yanında yağ kandillerinin [ışığı] yükseliyor, öyle ki... bulutların üstünde... sanki yıldızlar parlıyor. ... Ve geceleyin dört bir taraftan sessizce kente doğru ilerliyor, hendeğe yaklaşırken yavaşlıyor, önlerinde dallardan örülür barikatlar ve her iki yanında

çıkıp inebilmek için sağlam yapılmış merdivenler de taşıyorlar. Yeniçeriler bu şekilde surlarda gedik açılan yere gidiyor ve oraya vardıklarında günün doğmasını bekliyorlar. Ardından ilkin topçular bütün kanonlardan ateş ediyor...[ve ondan sonra] yeniçeriler çabucak sura merdiven dayıyor, çünkü o anda Hıristiyanlar kanon ateşinden geri çekiliyor ve yeniçerileri surların üstünde görünce ansızın geri dönüyorlar ve her iki taraf da cesurca dövüşmeye başlıyor. Ve burada birbirlerini teşvik eden yeniçeriler surlara tırmanıyor. Ve ilaveten oklar yağmur gibi yağıyor, zira ardi arkası kesilmeksizin ok atıyorlar...." (Fodor, 2016, ss. 270–271)

Her ne kadar Osmanlı kuruluşu 1299 ile 1302 tarihleri arasında aransa da Osman Bey'in fetihlerinin 1284'te Kulacahisar ile başladığı bilinmektedir (İnalçık, 2007, s. 444). Osman Bey, Ermeni Beli Muharebesi'nde yeğeni Savcı Bey'in oğlu Bayhoca'nın şehit düşmesi üzerine İnegöl'e birkaç fersah mesafede olan ve Emirdağ'ın eteğinde bulunan bu hisarı fethederken 300 kişilik kuvvetle bir gece baskını sonucu kale, Türklerin eline geçmiştir. Bu Osmanlı İmparatorluğu tarihindeki ilk kale fethidir (Danişmend, 2011, s. 6). Bu manada kuruluş sürecinin ve Osman Bey iktidarının da bu hisarların fethi ile başladığı aşikârdır. Hal böyle olunca çoğu yüksek yamaçlarda inşa edilen bu müstahkem mevkiilerin alınmasında amil olan askeri başarının da göğüs göğüse savaştan çok mesafe mefhumunu ortadan kaldıran ok atışları ile gerçekleştiği düşünülmelidir. Özellikle de ateşli silahlara sahip olmayan Osmanlı güçleri için bu fetihlere dair en makul kolaylaştırıcı unsur Türk okçularının başarıları olmalıdır. Ki bu tezi destekleyen gelişme yine bazı kaynaklarda Osman Bey'in ilk başarısı olarak kabul edilen Karacahisar Kalesi'nin fethi vesilesi ile doğrulanır. 1288'de gerçekleşen fethede dair, daha sonra kaleme alınan Osmanlı kronikleri önemli bilgiler verir.¹ Buna göre; kalenin yer aldığı tepenin kuzey, batı ve güneyinde yükselen sur duvarlarından kaleye girmek olanaksız olduğu için kale; platoya açılan ve en zayıf yeri olan doğu yönünden kuşatılmıştır. Osman Bey'in askerlerinin bir kısmı burç ve sur duvarlarından tırmanmışlardır. Çok geniş bir alan kaplayan kalenin fethedilmesi kolay olmamış, gazilerin çabası ve Bizans tekfurlarından olan Köse Mihal'in de yardımı ile Türkler kaleye girmeyi başarmışlardır (Doğru, 2000–2001, s. 113). Şüphesiz bu bilgiler tek başına Türk okçuluğuna dair bir bilgi vermemekte, lakin yakın zamanda bölgede yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda (Kılıç ve ark., 2018, ss. 1–14) Hisar çevresinde tespit edilen buluntular bugün için çok ciddi çıkarım imkânları sağlar.

Bahse konu Karacahisar Kalesi'nde ilk çalışmalar Prof. Dr. Halil İnalçık önderliğinde başlatılır, daha sonra Prof. Dr. Ebru Parman başkanlığında sürdürülen kazı çalışmaları (2002–2005), 2011 yılından itibaren Prof. Dr. Erol Altınsapan başkanlığında sürdürülür (Altınsapan ve ark., 2015, ss. 621–633). Ve bu son dönemin 2011–2014 arasındaki kısmında da kale civarında çok fazla ok ucu - bulunur. Bu ok uçları sadece biçim ve geleneksel formalara göre değil bunun yanında menzil, fırlatılı açılı ve hızlarına göre de incelenir; sonuç olarak da yeden 45 derecelik bir açı ile fırlatıldıklarında 200 ila 250 metre menzile ulaştıkları tahmin edilir (Kılıç ve ark., 2018, s. 12). Bu tespitten yola çıkıldığında Karacahisar Kalesi'nin alınmasında okçuların ciddi bir çaba gösterdiği de açıkça ortaya çıkmaktadır. Ayrıca burada bulunan temrenlerin farklı türlerde olmasını Osmanlı birliklerinin farklı temrenler kullandığına yorulması da kısmen eleştirilmeye muhtaç görülür. Zira böyle bir görüş, o dönemde Osman Bey'in düzenli birliklere sahip olmadığı ve dolayısı ile çevre beyliklerden bu kuşatmaya katılanların olabileceği gerçeğini ihmal eder görünmektedir.

Fuad Köprülü, ilk Osmanlıların, Osman Gâzi mahiyetindeki kumandanlarının birçoğunun ismine "Alp" lâkabını verdiklerini belirterek, Alp-eren olmak için gerekli dokuz şartı şu şekilde sıralamaktadır: "Kuvvetli yürek yâni şecaat, bâzû kuvveti, gayret, iyi bir at, hususî bir libas, yay, iyi bir kılıç, süngü, uygun arkadaş" (Köprülü, 1999, s. 88). Muhakkak ki bu tespitin Osmanlıların ilk dönemlerindeki yaşam şekli ve fetih metodu ile irtibatı vardır. Kaldı ki, bir başka yoruma göre; "kuşatma savaşlarında kale komutanı veya savunmada sorumlu kumandan çok etkin bir faktördür. Eğer ki kuşatmayı gerçekleştiren ordu kale dizdarını ele geçirebilir veyahut öldürebilirse savunmada kalan askerlerin motivasyonunu düşürerek kalenin teslim edilmesi sağlanabilir. İşte bu durumda öne çıkan unsur Osmanlı'daki okçular olacaktır. Bu manada okçu birliklerinin kuruluş devrinde belirli muharebelerde yapmış olduğu faaliyetler, savaşın seyrini değiştirerek kalelerin teslim edilmesini sağlayacaktır" (Can, 2019, s. 137). Ki buna dair bir tespit az ileride Palekanon Savaşı'na dair bölümde sunulacaktır.

Osmanlı Devleti'nin ne zaman kurulduğuyla alakalı güncel tartışmaların yakın zamanlarda Bafeus Savaşı ile irtibatlandırıldığı bilinmektedir. Hatta İnalçık'a göre bu savaş Osmanlı kuruluşunun ilk ve en müşahhas noktasıdır. Yine ona göre bu savaşta elde edilen başarı bundan sonraki yıllar için Osmanlıların Bizans'a ya da Balkan devletlerine karşı kazanacağı kesintisiz başarıların işaretidir (İnalçık, 2000, s. 329). Konuya dair makalesinde savaşı birçok kaynaktan istifade ile aktaran İnalçık, muharebenin yeri, zamanı ve oluş şekline dair tafsilatlı bilgiler verir. Buna göre, Osman Bey'in bu zaferi kazanmasında çağrısına uyarak desteğe gelen Türkmen birlikleri ile onun kıyıya ulaşan vadiye gönderip tepelere yerleştirdiği askerler önemli bir rol oynar (İnalçık, 2000, s. 325). Lakin tepelere yerleştirilen bu birliklerin okçu olup olmadıkları ya da savaştaki okçu tesirine dair bir bilgiyi doğrudan vermez. Yine de Pachymeres'ten yaptığı bir atıfla, ilk anda başarı elde eden Osmanlı birliklerinin Alan okçularının çapraz ok atışları ile zafiyete düşürüldüğünü ekler. Ki bu zafiyetin kaynağı Osmanlı süvarilerinin atlarının bu ok atışları ile yaralanmış olmasıdır (İnalçık, 2000, s. 329). Savaşta çevreden de birçok Türkmen birliğinin Osman Bey'e destek verdiği düşünülürse, ilk anda yaşanan sarsılmanın atlı okçuların sarsılması ile alakalı olduğu düşünülebilir. Ayrıca tepelerde konuşlanan birliklerin de yaya olduğu düşünülürse, bunların sarp bir noktada bulunan hisarın kuşatılması için yerleştirilmiş yaya okçular olduğu kabul edilebilir. Yine bu tezi destekleyecek bir değerlendirme Pal Fodor'dan gelir. Bafeus ve sonrasında Palekanon savaşları üzerinde yaptığı değerlendirmesinde Fodor; o dönem Osmanlı ordusunun büyük ölçüde atlı savaşçılardan ve bir miktar tamamlayıcı piyadeden meydana geldiğini belirtir. Aşık Paşa'nın *Garibnamesi*'nden iktibas ile Köprülü'nün ve İnalçık'ın yukarıda verilen alp tanımlamasını, iyi bir atı olan, kılıç, yay, ok ve süngü kuşanmış, silah işleme ve korku verici bir zırh taşıyan asker olarak genişletir. Yaptığı değerlendirmeyi yine bu iki savaş üzerinden devam ettiren Fodor, Türklerin bu dönemde kadim bozkır geleneğini devam ettirdiğini ve buna bağlı olarak da,

¹ ...Şimdi Sultan Alaaddin'e haber vardı ki Osman Gazi'nin üzerine kafirler kalabalık askerle varmışlar; kardeşi Saru Yatı'yı şehid etmişler. Hangi kafirin askeri geldiyse bildirdiler. Sultan dahi: "Malum oldu ki Karaca Hisar tekfuru bizimle düşman olmuş. Germiyanoglu da o garipleri (Osmanlıları) sevmeyiz. Çok defa o kafirlerin hareketi onun ihmalindedir. Ben bilirim" dedi. Emretti: "Tez asker toplansın" dedi. O kafirler böyle işler yaparlar, bizde İslam gayreti yok mudur" diyip büyük bir ordu topladı. Hücum ettiler. Karacahisar'ın üzerine geldiler. Osman Gazi de geldi. O da bir taraftan cenge girişti. Bir iki gün savaş olunca feryatçılar gelip: "Bayıncaz Tatar geldi. Ereğli'yi aldı. Yıktı. Halkını kıldı ve şehri ateşe verdi" dediler. Sultan Alaadin, piştiler. Gayet büyük savaş oldu. Osman Gazi'nin kardeşi Saru Yatı orda şehid oldu. O yerde bir çam Osman Gazi'yi çağırıp getirdi. Hisar için getirdikleri savaş levazımının hepsini verdi. Dedi ki: "Oğul, Osman Gazi! Sende saadet alametleri çoktur. Sana ve Nesline alemde karşı koyacak kimse yoktur. Benim duam, Allah'ın yardımı, evliyanın himmeti, Muhammed'in mucizeleri seninle beraberdir." Kendisi memleketine gitti. Sultan gince Osman Gazi dahi bir kaç gün sabretti. Sonunda kaleyi yağma etti. Fetholundu. Tekfurunu da tuttu. Gazilere dahi ganimetler verdi. Şehrin evlerini gazilere ve başkalarına dağıtarak onu Müslüman şehri yaptı. Bu fethin tarihi hicretin 687 sinde vaki olmuştur (Atsız, 1992).

yakın dövüştten kaçınan, hareketli atlı birliklerle pusu kuran, savaş düzenini bozmak için sürekli ok atan bir düzene sahip olduklarını belirtir (Fodor, 2016, ss. 244–245). Fodor'un bu tanımlamasının kuruluş dönemindeki en müşahhas örneği Palekanon (Maltepe) Savaşı'dır.

Bitinya'dan Rumeli'ne Ok Yağmuru (*Tir-î Bârân*)

Orhan Bey babasının ölümü sonrasında Bursa'yı teslim alınca² (Türkmen, 2017, ss. 244–245) Bizans Bitinyası'nın iki büyük merkezinden – İznik ve Bursa- birini de kontrol altına almış oluyordu. Ki bu durumda tüm Bitinya'yı kaybetmekten korkan İmparator III. Andronikos Paleologos, deniz yolu ile bugünkü Gebze, Eskişehir civarına gelerek, ablukaya alınmış olan bölgeyi, bilhassa da İznik'i kurtarma planı yapar. Ve bu noktada Türklerle daha evvel de karşı karşıya gelen Kocaeli (Mesothynia) Valisi Kontofre'yi huzuruna çağırarak istişare eder (İnalçık, 2015, s. 53). İnalçık, bu savaşa dair anlatıların Osmanlı kaynaklarında oldukça zayıf kaldığından şikâyet ederken Bizans kaynaklarının çok daha cömert davrandığını da belirtir. Ve bu kaynaklardan yola çıkarak yaptığı anlatımda, Bizans idaresinin tepelere yerleştirilmiş Osmanlı askerlerini³ düzlüğe indirmek gibi öncelikli bir plan yaptığını belirtir. Hatta iddiasına göre, eğer tepelerdeki askerler düzlüğe inmezse savaş meydanını terk etme planı da yapılır (İnalçık, 2015, s. 54). Bu noktada Orhan Bey'in okçuları devreye girer ve savaşın başında vadiye inen 300 kişilik bir Osmanlı grubu uzak mesafeden attıkları oklar ile onları üzerlerine çeker. Birkaç kez gerçekleşen bu oklama sonunda tepelere yönelen Bizans birlikleri kısa sürede pusuya düşer. Savaşın ikinci günü de devam eden okçu taarruzu sonunda İmparator'un bir ok vesilesi ile baldırından yaralandığına hatta öldüğüne dair bilgi (Nikol, 1999, s. 181) Bizans birliklerinin kısa sürede dağılmasına sebebiyet verir (Emecen, 2016, ss. 59–60). Hatta bu gelişme batılı bir göz olarak Lindner'i, Emecen (2010, s. 22)'e göre oldukça sorunlu olan bir yorumla, *bu yaralanma olmasa idi Bizans birlikleri Osmanlı birliklerini yenerdi* şeklinde bir değerlendirmeye kadar götürür (Lindner, 2007, ss. 24–26). Orhan Bey ve birlikleri İznik kuşatmasını şiddetlendirerek şehri kısa sürede alır.

Emecen, Palekanon Savaşı'na dair verdiği bilgilerde ilginç bir tespit yapar. Ona göre; Orhan Bey'in bu savaş sırasındaki ordu yapısı klasik göçebe atlı savaşçı tipinden farklıdır. Çünkü Orhan Bey, bu savaşta, atlı birliklere bir o kadar da yaya birlikler ekler. 300 atlısını okçu birliği olarak ileri sürer. 3000 askerini de biner biner üç kısım halinde vadi içlerine saklar. Kaldı ki Emecen'in bahsettiği sistem farklılığı da budur. Ona göre, Bafeus'taki atlı ağırlıklı birliklere nazaran yaya destekli bu birlikler yeni bir savaş düzeninin işaretidir (Emecen, 2016, ss. 70–71).

Bu arada yaya güçleri aynı atlılar gibi okçu birlikleri olarak düzenlenmiştir. Bunlar atlıların arkasında onları okları ile destekleyecek şekilde yerleştirilir. Bu diziliş vur kaç yapan atlı saldırılarından çok daha sistemli bir düzene geçiş haber vermektedir. Elbette bunun bir sebebi vardır. Orhan Bey yavaşık düzende hareket eden Bizans piyadelerini atlı saldırı ve ok yağmuru ile (tir-i bârân) dağıtmayı planlamaktadır. Savaşın birinci gününde öne sürülen atlı birliklerin düşman piyadelerini oklarla taciz etmesi yine bu yeni düzenin bir göstergesidir. Tüm bunlar göz önüne alındığında Palekanon'un okçuların çok daha etkili kullanıldığı yeni askeri düzenin ilk uygulama alanı olduğu söylenebilir. İnalçık'a göre de Orhan Gazi devrinde askeri teşkilâtın yeni bir düzenlenmesinin yapılmış olduğu açıktır. Beyliklerde, Türkmenler arasında gazâ akınlarına katılan yayalar, okçulukta üstün beceri kazanmış özel bir savaşçı grubu oluşturur, bunlar sıradan halktan kızıl bürk ile ayırt edilirdi. İnalçık'ın aktardığına göre; Düstûrnâme'den bir iktibas ile Umur Gazi'nin deniz seferlerine iştirak eden savaşçıların "kızıl bürk" giymiş Türkmen askeri olduğunu belirtir. Bu askerler atlı ve yaya olabilir ve sefer ilanı üzerine beyin bayrağı altında toplanırlar. Buna "ilden yaya çıkarma" denilmektedir (İnalçık, 2009, s. 98).

I. Murat dönemine geçmeden evvel bu çalışmanın iddiasını destekleyecek önemli bir ayrıntıyı da belirtmekte fayda vardır. Buna göre; Orhan Bey döneminin bu önemli gelişmeleriyle ortaya konan, savaş sırasında stratejik üstünlük unsuru okçuların, siyasi manada da avantajlar sağladığı bilinmelidir. Yani Türk okçularının varlığı sadece savaş meydanında değil diplomasi noktasında da giderek artan bir etki ile Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde ön plana çıkar. Ki Palekanon sonrasında, İznik'in de alınması ile İstanbul kıyılarına yaklaşan Osmanlılar bölgedeki siyasi hareketlilikte de etkili olmaya başlar. Hatta 1351–1355 devresinde Venedik ile Cenevizlerin savaşta olmaları, onların çok daha rahat ilerlemelerine zemin hazırlar. Esasen Galata'daki (Pera) Ceneviz kolonisi bu vesile ile Osmanlılarla iyi ilişki kurmaya bir bakıma mecbur olur. Çünkü Boğaz'a bakan güçlü Yoros Kalesi bu dönemde Cenevizlerin idaresindedir. 1351'de Ceneviz kolonisi Galata, Bizanslılarla işbirliği içindeki Venedikliler tarafından kuşatılınca da Cenevizler Orhan Bey ile temas kurarlar. Ceneviz donanması bu savaş sırasında erzak teminini Osmanlılara ait limanlardan sağlamaya başlar. Orhan Bey de bir taraftan Bizans İmparatoru ile yakın temasını sürdürürken, aynı zamanda Cenevizler ile iyi ilişkiler kurar (Luttrell, 2000, s. 133). 1351 Kasım ayında Ceneviz donanması amiraline bir elçi yollayarak savaşın taraflar hakkında bilgi alışverişinde bulunur. Hatta bizzat Üsküdar'a gelip Galata'yı savunmak üzere 1000 kadar okçuyu buraya yollar (Emecen, 2015, s. 57). Bunun sebebi daha çok Cenevizlerin deniz gücünden istifade etmektir. Anlaşılan o dur ki okçular bu evrede savaş meydanından çok daha geniş bir saha için önemli hale gelmiştir. Ve 1000 okçuluk bir grubun buraya gönderilebilmesi de Osmanlı idaresindeki okçu gücünün mahiyetini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Şüphesizdir ki Osmanlı ilerleyişi bu dönemden itibaren giderek artan bir ivme ile gelişir. Özellikle I. Murat devri fetihlerinin de fetihler sonrası teşkilatlanmanın da bu açıdan incelenmesi dikkat çekicidir. Kaldı ki daha devrinin başında Edirne'ye ilerlerken alınan Çorlu Hisar-ı'nın, kale komutanının bir Osmanlı okçusunun oku ile gözünden vurularak ele geçirilmesi (Can, 2019, s. 145) çetin geçen bir kuşatmanın bir ok ile nasıl kolaylaştığını göstermesi açısından mühimdir. Ancak bu döneme dair asıl incelenmesi gereken hadise muhtemelen 1389 Kosova Savaşı'dır.

Osmanlı Rumeli hâkimiyetinin birçoklarına göre en önemli dönüm noktası olan I. Kosova Savaşı, bir meydan muharebesi olması ve oluş şekli sebebi ile ikincisinden ayrılır. Ve sadece kendi dönemi değil 600 sene sonra dahi Sırplar için büyük bir milli bilinç unsuru haline gelir (Alpargu & Çağ, 2009, ss. 92–108). Konu tarihsel nasyonalizmin malzemesi haline geldiğinden üzerine yapılan araştırmalar halen sürmektedir. Ancak gerek Osmanlı gerekse de Sırp kaynakları savaş meydanında yaşananları ve orduların dizilişlerini oldukça ayrıntılı olarak anlatır. Buna göre I. Murat'ın karargâhını Liplan (Gümüşhisar)'da kurduğu ve Evrenos Bey kumandasındaki öncü bir birliği keşif

² Şehrin alınması sonrasında burada kurulan *atıcılar meydanı* sonraki dönemde bir geleneğe dönüşecek ve birçok şehirde ok meydanları tesis edilecektir.

³ Finkel'e göre de bunlar okçudur (Finkel, 2020, s. 12).

için öne sürdüğü bilinmektedir. Bu öncü kuvvetin savaş öncesi faaliyetleri de bu çalışmanın odağına dair ilginç bilgiler verir. Evrenos ve Paşa Yiğit'in öncü birliği yaklaşık 100 kişilik bir birliktir ve Filibe, İhtiman, Köstendil, Kriva Palanka, Üsküb güzergâhından Priştine'ye kadar ilerler (Kılıç, 2014, s. 70). Ancak burada 30 kişilik bir Sırp birliği ile karşılaşınca iki taraf arasında bir çatışma yaşanır. Neşri bu olayı şöyle nakleder: "Evrenoz Beğ üzerine hücum edüp, Evrenoz âna mukabilir olub, kâfir sünü havale kıldı. Gazi Evrenoz dahi sünüsini def' idüb, tirkeşinden bir ok çıkarub, ol kâfiri göğsünden urup arkasında çıkub yıkıldı. Biri daha irdi. Evrenoz Beğ anı dahi helak etti" (Neşri, 1995, s. 272, 274). Ki bu başarı sonrasında esir alınan askerler ile Padişah'ın yanına varan Evrenos'un da yönlendirmesi ile ordu ilerlemesini sürdürür.

İki ordunun sayısal durumu tüm tartışmalara rağmen büyük bir dengesizliğe yer vermeyecek mahiyettedir. Ve muhtemelen de 20–30 bin dolaylarında asker barındıran iki ordu karşı karşıya gelecektir. Osmanlı ordusunun merkezinde padişah ve sağında solunda olmak üzere 1000'er yeniçeri bulunurken sağ kolda şehzade Bayezid, sol kolda ise Anadolu beylik kuvvetleri ile şehzade Yakup bulunmaktadır. Ayrıca bu savaşta özellikle Rumeli'nin nam salmış birçok uc beyinin de görev aldığı bilinmektedir. Ahmed Refik bu dizilişe dair ilginç bir bilgi verir. Buna göre; topçu komutanı Haydar Ağa topları yeniçeri saflarının arkasına tabya eder, ağırlıklar da geride bırakılır. Ancak Evrenos Bey burada bir kez daha devreye girer ve topların o zamanki savaş stratejisinde çok da etkili olamayacağını bildiğinden yukarıda bahsedilen 1000'er kişilik okçu birliğini sağ ve sol cenaha yerleştirir (Altınay, 1996, s. 46). Bu savaşa dair ve okçuların tesirini ortaya koyan mühim bir tespittir.

Tarihçilerin mutabakatla kabul ettikleri duruma göre Osmanlı ordusu evvela savunmada kalarak Sırp ağır süvari birliklerini okçular vasıtasıyla dağıtır. Bu sırada savaş meydanına getirilen develer, kazılan hendek, geçici tahta perde ve kalkanlı askerler ile inşa edilen mobil kale padişahı korur (Emecen, 2010, s. 119). Fodor'a göre bu ilk kez 1396'da doğrulanmışsa da bundan yaklaşık 10 sene evvel de bu uygulama kullanılmıştır (Fodor, 2016, s. 268).

Evrenos Bey'in sahte saldırısı sırasında bu kez yay okçular Sırp birliklerinin düzenini bozar. Çünkü Sırplar süvari arkasına yerleştirilen okçulara hazır değillerdir ve menzile girdikleri anda ok yağmuru karşısında düzenleri bozulur. Bu sırada sol taraftaki okçu mevzilerini dağıtsalar da sağ kanatta bulunan Şehzade Bayezid yardıma yetişir ve merkez yeniden toplanır. Ve savaş 3 saat içinde Osmanlı birliklerinin zaferi ile sonuçlanır.

Bu çalışmanın son kısmına gelirken değinilmesi gereken bir diğer önemli hadise de Niğbolu Savaşı'dır.

Bilindiği üzere I. Murad'ın Kosova savaş meydanında vefat etmesi üzerine tahta geçen Bayezid, kısa süre içerisinde Batı sınırını Macar sınırına dayarken Ortodoks dünyanın başkenti İstanbul'u da abluka altına alır. Bu ilerleyiş en çok da Macarları ürkütür. Uzun sayılmayacak bir diplomasi faaliyeti sonrasında da Haçlı dünyası o güne dek toplanmamış büyüklükte bir ordu ile Osmanlı topraklarına doğru ilerlemeye başlar. Haçlı birliği her ne kadar Osmanlı'ya karşı kutsal bir savaş iddiasında idiyse de yollarına çıkan birçok Ortodoks merkezini de yakıp yıkmaktan geri durmaz ve Niğbolu Ovası'na ulaşarak buradaki kaleyi kuşatma altına alır. Bunun üzerine İstanbul kuşatmasını kısmen kaldıran Padişah, 10,000 kişilik bir ordu ile yola çıkar ve Niğbolu'ya geldiğinde ordusu 60,000 civarını bulur. Bu noktada Osmanlı ordusunun süratli ilerleyişi Haçlı ordusunu büyük şaşkınlığa uğratar.

Bayezid orduyu, ovada 3 saf halinde dizer. En önde hafif piyade askerleri, yani azaplar, bunların arkasında, sağda şehzade Süleyman Çelebi kumandasında Çandarlı Ali Paşa, Rumeli Beylerbeyi Firuz Paşa, Malkoç ve Timurtaş beylerle Rumeli askeri; solda şehzade Mustafa Çelebi kumandasında Anadolu Beylerbeyi Timurtaş Paşa ve askerleri; ortada ise yeniçeriler yer almaktadır. Timarlı sipahiler sağ ve sola dağıtılırken, okçular uç kısımlarda mevzilenmişlerdir.

Niğbolu Meydan Muharebesi, Fransız şövalyelerinin Osmanlı ordusunun ön safında bulunan yaya birliklerine saldırması ile başlar. Osmanlı hafif süvarisi, zırhlı piyadelerle baş edemediği için zayıf verir ilk anda. Haçlı orduları hücum safhasındaki bu ilk başarılarından sonra azapların gerisindeki yeniçeri kuvvetlerine saldırırlar. Ancak Osmanlı okçularının başlattıkları ok yağmuru karşısında oldukça büyük kayıplar vermeye başlarlar. Şehzade Mustafa Çelebi'nin, Anadolu süvarisiyle yaptığı mukabil hücum sırasında, Bayezid'in emri ile ikinci hattaki kuvvetler yanlara doğru çekilmeye başlar. Böylece Osmanlı ordusu yavaş yavaş hilal şeklini almaktadır (Daş, 2012, s. 75). Fransız şövalyeleri Türkler'in bu savaş stratejisine vakıf olmadıklarından kazandıklarını sanarak hücumla geçerler. Ancak bu defa karşılarında, üçüncü hatta yer almış olan kuvvetleri bulurlar ki bu arada hilalin uçları gittikçe yaklaşmakta ve Osmanlı süvarisi Haçlı ordusunu çembere almaktadır. Fransızlar, Osmanlı planını bilen Sigismund'un daha ileri gitmemeleri ve kiskacın içine girmeyip beklemelerine dair emrini dinlemezler ki bu sonun başlangıcı olur. Osmanlıların üçüncü hattı da taktik gereğince ikiye ayrılınca Fransızlar tepeye hâkim olduklarını ve savaşı kazandıklarını zannederler. Ağır zırhlı süvari saldırısını Osmanlı öncü birlikleri karşılar ve geri çekilerek onları kazıklı müdafaa hattının önüne getirirler. Adeta uçları sivriltilmiş kazıklardan bir ormana benzeyen bu hattın arkasındaki okçular, ok fırlatarak duraklayan Haçlı hücumunun hızını iyice keserler. Ahmed Refik bu okçuların sayısını 20,000 olarak verir ki (Altınay, 1996, s. 62) bu denli büyük bir okçu gücünün ok yağmuru ile yarattığı yıkım tahmin edilebilir. Şövalyelerin büyük kısmı oklarla yahut kazıklara takılarak yaralanan atlarından iner, bir bölümü de kazıkları çıkarıp yol açmakla uğraşır (Emecen, 2007, s. 91). Savaşın bu noktasında sonrası Haçlılar için ağır bir yenilgi manasına gelmektedir (Başar, 1998, s. 124). Kaldı ki Haçlı birliği bu savaştan sonra uzunca bir süre bir daha Osmanlı Devleti ile doğrudan karşı karşıya gelmeye cesaret edemeyecektir.

Sonuç

Yakın zamanlarda artan ilgi ile geleneksel Türk okçuluğuna dair araştırmaların da azımsanmayacak bir sayıya ulaştığı açıktır. Buna mukabil bahse konu çalışmaların, giriş kısmında da yapılan analize bağlı olarak, genel bir kültürel konu, pratik bir uğraş ve dahi spor branşı olarak okçuluğa odaklandığı, bunun dışında bir kısım çalışmanın da konuya dair geç dönem yazmalarının transkripsiyonuna yoğunlaştığı görülmektedir. Ki bunların da alana dair katkıları inkâr edilemez. Buna rağmen geleneksel Türk okçuluğuna dair çalışmaların artık daha askeri tarih bağlamında yoğunlaşmaya başlaması onun, tarihi yönlendirici etkisini anlamak adına faydalı olacaktır.

Bu çalışma kronolojik bir akışla, kuruluşun belirli noktalarında ve tespit edilebildiği kadarı ile Osmanlı savaş düzeninde Türk okçuluğunun değişen rolünü incelenmiştir. Ve tespit edilen bilgiler ışığında anlaşılmıştır ki; özellikle kuruluşun ilk dönemi kabul edilebilecek olan Bafeus ve Palekanon Savaşları sonrasında Osmanlı ordu düzeninde gerçekleşen değişimle, okçuların stratejik önemi ve vurucu gücü artmıştır. Buna bağlı olarak Palekanon sonrasından 1396 Niğbolu Zaferi'ne dek Türk okçularının Osmanlı ordusu içindeki konumu kuruluşun yükselişe giden yolda oldukça net görülen bir tesirde bulunmuştur. Özellikle Türk savaş stratejisi olarak kabul edilen *hılal* taktiğinin hem ilk evresinde hem de son darbe kısmında okçular mühim roller oynamıştır. Ki bu kadim Türk savaş taktiğinin, tarihi süreklilik bağlamında, devam ede gelen kullanımında, okçuların düşmana beklemediği darbeyi vuran unsur olarak, bu taktiği halen kullanılır kıldığı sonucuna da varılabilir.

Ateşli silahların henüz savaş meydanlarında belirleyici unsur haline gelmediği dönemlerde, bilhassa Batılı ağır zırhlı süvari ve piyadelerin etkisiz hale getirilmesinde ve kuruluşun bu erken döneminde, Osmanlı Devleti'nin savaş meydanlarından oldukça hızlı alınmış zaferlerle ayrılmasında, başta ok yağmuru olmak üzere, Türk okçularının gösterdiği hızlı taarruz ve yıpratıcı darbeler mühim bir katkı ortaya koymuştur. Bu noktada Türk okçularının evvela Bizans hisarlarına, akabinde Bizans düzenli birliklerine, sonrasında da erken sayılabilecek bir dönemde, Kosova ve Niğbolu'nda Balkan-Haçlı birliklerine karşı verdikleri sınav, hem Türk okçuluğunun tarihi hem de Osmanlı kuruluşunun askeri - boyutuna dair sundukları bağlamında oldukça kıymetlidir. Umulur ki kuruluş sonrası dönemde kaynak açısından rahatlayan tarihcilerimiz, bu döneme dair de benzer çalışmaları arttıracaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author declares that they have no competing interest.

Funding: The author declares that this study had received no financial support.

Kaynaklar

- Alpargu, M., & Çağ, G. (2009). The concept of historical nationalism and the case of the Battle of Kosova. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları*, 15, 92–108.
- Altınay, A. R. (1996). *Osmanlı zaferleri*. Timaş Yayınları.
- Altınsapan, E., Gökalp, Z. D., Yılmazyaşar, H., & Gerengi, A. (2015). 2011–2014 kazıları ışığında Eskişehir Karacahisar kalesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 621–633.
- Atsiz, H. N. (1992). *Aşıkpaşaoğlu tarihi*. Milli Eğitim Basımevi.
- Başar, F. (1998). Niğbolu Meydan Muharebesi ve Haçlı Seferleri tarihindeki yeri [Bildiri]. *Haçlı Seferleri ve XI. Asırdan Günümüze Haçlı Ruhu Semineri*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi.
- Can, B. (2019). *Osmanlı Devleti klasik çağ savaşlarında okçular*. Nişangâh-ı İstanbul.
- Danişmend, İ.H. (2011). *İzahlı Osmanlı tarihi kronolojisi*. Doğu Kütüphanesi.
- Daş, M. (2012). "Saint-Denis Ruhbanının Kroniği" adlı Fransız kaynağına göre Niğbolu Savaşı. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVII, 69–77.
- Doğru, H. (2000–2001). Karacahisar Kalesi ve Osmanlı Devletinin Kuruluşundaki önemi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 105–127.
- Emecen, F. M. (2007). Niğbolu Savaşı. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXXIII.
- Emecen, F. M. (2010). *Osmanlı klasik çağında savaş*. Timaş Yayınları.
- Emecen, F. M. (2015). *Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş ve yükseliş tarihi (1300–1600)*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Emecen, F. M. (2016). *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu beylikler dünyası*. Timaş Yayınları.
- Finkel, C. (2020). *Rüyadan imparatorluğa Osmanlı, Osmanlı İmparatorluğu'nun öyküsü 1300-1923*. Z. Kılıç (Çev.). Timaş Yayınları.
- Fodor, P. (2016). Osmanlılar ve savaş 1300–1453. İçinde K. Fleet & A. Özdamar (Eds.,) *Türkiye tarihi 1071–1453, Bizans'tan Türkiye'ye*. Kitap Yayınevi.
- İnalcık, H. (2000). Osman Gazi'nin İznik (Nicaea) kuşatması ve Bafeus Savaşı. İçinde O. Özel, M. Öz (Der.). *Söğüt'ten İstanbul'a*. İmge Kitabevi.
- İnalcık, H. (2007). Osman I. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXXIII.
- İnalcık, H. (2009). Osmanlı sultanı Orhan, (1324-1362) Avrupa'da yerleşme. *Belleten*, LXXIII(266).
- İnalcık, H. (2015). *Kuruluş dönemi (1302–1482) Osmanlı sultanları*. İSAM Yayınları.
- İnalcık, H. (2020). *Osmanlı tarihinde İslamiyet ve devlet*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kılıç, A. (2014). *Bir Osmanlı akıncı beyi Gazi Evrenos Bey*. İthaki Yayınları.
- Kılıç, A., Altınsapan, E., & Gerengi, A., (2018). Eskişehir Karacahisar Kalesi kazılarında bulunan (2011-2014) ok uçlarının hız ve menzil analizleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(69), 1–14.
- Köprülü, F. (1999). *Osmanlı Devleti'nin kuruluşu*. TTK Yayınları
- Lefort, J. (2000). 13. yüzyılda Bitinya. In E. A. Zachariadou (Ed.), *Osmanlı Beyliği (1300–1389)*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Lindner, R. P. (2007). Bapheus and Palekanon. *International Journal of Turkish Studies*, XIII(1), 17–26.
- Luttrell, A. (2000). 1389 öncesi Osmanlı Genişlemesine Latin Tepkileri. E. A. İçinde (E. A. Zachariadou, Ed.). *Osmanlı Beyliği 1300–1389*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Neşri, M. (1995). *Neşri tarihi (Kitâb-ı Cihannümâ) I. (F.R. Unat, M. A. Köymen (Haz.,). TTK Yayınları*.
- Türkmen, M. (2017). Türk kültür yaşamında okçuluk. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(55), 523–533.